

Nieminen-Sundell R & Routarinne S (2006) Toisilleen vieraat sisustus ja elektroniikka. Teoksessa: *Innovaatioiden kotiutuminen. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2006*. Toim. P Repo, I Koskinen & H Grönman. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.

Toisilleen vieraat sisustus ja elektroniikka

Riitta Nieminen-Sundell ja Sara Routarinne

Sisustus- ja tietotekniikkalehdet tarjoavat malleja muun sisustuksen ja teknologioiden yhdistämiseen. Näistä lehdistä poimitun aineiston tarkastelu osoittaa, että sisustuslehdet marginalisoivat viihde- ja viestintäteknikkaa, kun taas tietotekniikkalehdet ummistavat silmänsä kodin kontekstille. Kodin esineyhteisössä sen sijaan eri esinelajit joutuvat kohtaamaan, jolloin niiden yhteen sovittaminen vaatii ponnisteluja. Vaikuttaa siltä, että printtimedioiden työnjako heijastelee suunnittelumaailmojen erillisyyttä. Kuluttajien kokemat yhteensovittamisongelmat voikin nähdä muotoilijoille esitettynä haasteena.

Johdanto

Useimmissa suomalaisissa talouksissa on matkapuhelin, tietokone ja televisio – eikä vain yhtä vaan mahdollisesti jokaisella perheenjäsenellä omansa. Vähemmän itsestään selvää on sen sijaan se, miten tekniikka löytää paikkansa kodin maantieteessä. Mikä on tekniikan suhde siihen ympäristöön, jossa sitä käytetään? Haemme vastausta tarkastelemalla kolmea erilaista diskurssia: sisustuslehden, tietotekniikkalehden sekä kodissa koneinensa asuvien toimijoiden. Diskurssilla tarkoitamme totunnaista tapaa jäsentää jotakin asiaa tai ilmiötä niin ajattelussa, puheessa kuin kirjoituksessakin. Suomeksi diskurssi on käännetty muun muassa puhe- tavaksi, vaikka sanalla voidaan viitata yhtä lailla kirjallisesti tai kuvallisesti esitettyyn tapaan käsitellä jotakin aihepiiriä.

Ihmisten kodit hioutuvat eri tahoilta tulevien monitahoisten vaikutteiden paineessa (Sarantola-Weiss 2003). Sekä sisustus- että tietotekniikkaa käsittelevien lehtien levikki on kasvanut Suomessa voimakkaasti 1990-luvun puolesta välistä alkaen (Aikakauslehtien LT-levikit 1992–2003, Routarinne 2005). Samaan aikaan kotitalouksien käyttämistä varoista yhä suurempi osuus on investoitu digitekniikkaan ja sisustukseen. Sisustus ja digitekniikka ovat siis nousseet yhä selkeämmin esiin niin mediasisällöissä kuin kulutuksessakin. Siksi esitämme kaikille tarkastelemillemme aineistoille saman kysymyksen: Miten tieto- ja viestintäteknologiaa käsitellään ja esitetään kodin kontekstissa? Hieman hämmästyneinäkin toteamme, että printtimediassa koti ja viestintäteknologia vierastavat toisiaan eivätkä oikein mahdu samaan kuvaan. Kitka korostuu myös haastatteluissa, joissa asukkaat kertovat pyrkimyksistään sovittaa samaan kodin kompositioon niin tyyliään, tavaroitaan kuin teknologiaansaakin. Tuomalla esiin kodin ja viestintäteknologian vierautta etsimme tilausta muotoilu- ja tuotantoratkaisuille, joissa koti ja teknologia sopisivat samaan kuvaan.

Kolme näkökulmaa kotiutumiseen

Kotiutumisteoria on suunnannut kysymyksenasetteluamme (esim. Silverstone ym. 1992, Silverstone & Haddon 1996, Pantzar 1996), mutta työtapamme nojaavat sosiologiseen diskurssianalyysiin ja kriittiseen tekstianalyysiin. Konstruktivistinen lähtöoletuksemme on, että tekstit rakentavat sosiaalista todellisuutta, jossa merkitykset ovat samanaikaisesti sekä juuri tiettyyn kontekstiin muotoiltuja että tuota kontekstia uudistavia ja muokkaavia (Jokinen, Juhola & Suoninen 1993). Tekstillä tarkoitamme merkityskokonaisuutta, joka voi muodostua paitsi kirjoituksesta ja myös puheesta ja kuvasta (esim. Lehtonen 1996).

Tekstin väistämätön ominaisuus on selektiivisyys: jotain on otettu mukaan, jotain rajattu pois. Erittelemällä esimerkiksi kuvan kieltä aikakauslehtiartikkelissa pidämme lähtökohtanamme Kressin ja van Leeuwenin (1996) ajatusta, että visuaalinen kommunikaatio on aina koodattua. Kuvaajien ja toimittajien tekemät valinnat näyttäytyvät meille itsestään selvinä vain, koska tunnemme koodin. Kriittisen diskurssianalyysin

tehtävä on purkaa tällaisia itsestäänselvyyksiä (Fairclough 1995, Kress & van Leeuwen 2001). Muotoilijat voivat puolestaan käyttää tätä purkamista muotoilun resurssina.

Tässä artikkelissa kiteytämme ymmärryksemme katsomalla teknologian kotiutumista kolmelta taholta: sisustuslehtiaineistosta, tietotekniikkalehdistä ja haastatteluaineistosta, jossa ihmiset pohtivat, millaisin tilanteisiin tekniikan kotiuttaminen on heidät johtanut.

Tarkasteltava sisustuslehtiaineisto koostuu laajalevikkisimmän suomalaisen sisustuslehden Avotakan numeroista 3/2003 – 4/2004. Rajaamme oman kuvakulmamme artikkeliosastoon, joka useimmissa numeroissa ilmestyy otsikolla Kauniit kodit. Kussakin artikkelissa on kuvattu valokuvin ja sanoin yhtä olemassa olevaa kotia. Olemme rajanneet tarkastelumme suomalaisiin koteihin, mikä toi tarkasteltavaksemme 26 artikkelia, joissa on 265 kuvaa. Poikittaisella pistokokeella useisiin maaliskuussa 2003 ilmestyneisiin sisustuslehtiin varmistimme, että Avotakka-aineistosta tekemämme havainnot toistuvat säännöllisesti.

Vastapainoksi sisustuslehdille valitsimme MikroBitti -tietokonelehden, jonka numeroista 4, 5 ja 8 vuodelta 2003 otimme tarkastelumme kuhunkin toimitetut varsinaiset artikkelit. Tarkastelun ulkopuolelle jätimme vakiopalstat, pääkirjoitukset ja pikku-uutiset. Artikkeliosasto koostuu laite-esittelyistä ja –testeistä, messuraporteista sekä kirjoituksista, joissa esitellään ja arvioidaan pelejä, tietokoneohjelmia ja laitekokonaisuuksien rakentamista. Saimme tarkasteltavaksi 31 artikkelia, joissa on yhteensä 422 kuvaa. Kolmisenkymmentä artikkelia niin sisustus- kuin tietotekniikkalehdestä ovat osapuilleen yhtä suuret aineistot.

Lehtiaineiston haastavista haastatteluaineistoista ensimmäinen on koottu 1998 kolmessa eteläsuomalaisessa kaupungissa laadullisin teema-haastatteluin, joissa kartoitettiin teknisiin kodinlaitteisiin liittyvää sukupuolittunutta työnjakoa haastateltavien kodeissa. Tämä aineisto käsittää kymmenen haastattelua. Toinen aineisto on kymmenen kotitalouden seuranta tutkimus, jossa on keskitytty digitaalisten laitteiden hankintaan. Tämän aineiston on koonnut Riitta Nieminen-Sundell yhdessä Turo-Kimmo Lehtosen kanssa vuosina 2000–2003, jona aikana kodeissa vierailtiin viisi kertaa. Nämä käyntitallenteet muodostavat lähemmäs 50-tuntisen aineiston, josta osa on esineiden paikkoja kuvaavaa videota. Useissa kodeissa

haastatteluun osallistui useampi kuin yksi perheenjäsen. Sukupuolittunut työnjako nousi teemaksi myös tässä aineistossa (Nieminen-Sundell 2003), vaikka pääfokus oli teknisten uutuuksien kotiutumisessa.

Haastatteluaineistot hahmottavat myös teknisiin laitteisiin liittyviä kulttuurisia merkityksiä, jotka konstruoituvat arjen puhekäytännöissä. Ne on kerätty muihin tarkoituksiin, mutta niiden löydökset tarjoavat hyvän kaikupohjan lehtiartikkelianalyysille.

Missä on tietokone? Sisustuslehden kuvakulmat

Avotakan kuvat ovat lähes pelkästään naturalistisia valokuvia. Niiden lisäksi artikkelissa saatetaan esittää kaavakuva asunnon pohjaratkaisusta. Jos lukija lähestyy Kauniit kodit -artikkelia länsimaista vasemmalta oikealle ja ylhäältä alas lukemisen traditiota noudattaen (ks. Kress & van Leeuwen 1996), hän kohtaa ensiksi kuvan, joka levittäytyy koko aukeamalle.

Kuva 1. Totentuneiden toiveiden talo (Teksti T. Salakari, kuvat P. Martikainen, AT 3/2003)

Sisustuslehden kuva on pääsääntöisesti jatkuva: se välittää laajakulmalla sisätilaa esi-
neistöineen. Jatkuvuus tekee mahdolliseksi
myös narratiivisen näkemisen, jossa lukija voi
katseellaan liikkua tilassa. Varsin yleisesti kuvat
sitä paitsi jatkuvat siten, että ne näyttävät aukon
tai reitin, jota pitkin voi siirtyä seuraavaan tilaan.
Vastaavasti kirjoitetussa tekstissä siirrytään tilas-
ta toiseen. Toteutuneiden toiveiden talo –artik-
keli (ks. kuva 1) toteuttaa juuri tätä lajipiirrettä.
Lukija astuu ensiksi ”Kauniin kodin” olohuo-
neeseen, siis kodin puolijulkiseen, usein vierai-
den vastaan ottamiseenkin käytettyyn tilaan.
Vastakkain, matalan pöydän molemmin puolin
asetetut sohvat ja rahi ehdottavat, että ympäris-
tössä on luontevaa asettua kasvotusten esimer-
kiksi keskustelemaan. Mikään esineiden keski-
näisissä suhteissa tai kuvakulmassa ei vihjaa, että
tilaa käytettäisiin tieto- ja viestintäteknologian käyttämiseen. Tila jatkuu
ikkunoiden läpi siintävään lumiseen (järvi)maisemaan, ikkunarakenteiden
vihjaamaan yläkorkeuteen sekä oviaukon läpi viereiseen huoneeseen.

Toisinaan vaellus tilassa pysäytetään tarkentamalla laajakulmaisemman
kuvan yksityiskohtaan: tällaisia yksityiskohtia ovat tyypillisesti erilaiset tai-
de- tai koriste-esineasetelmat. Kuvassa 2 detaljikuvaan on valittu suoma-
lainen design-ikoni, rykelmä Kaj Franckin kartiolaseja. Yksityiskohta on
esitetty ympäristöstään irrallisena, eikä esitystapa ehdota mitään esineisiin
kytkeytyvää käyttöä. Irrallisia, esteettisiä asetelmia myös lukija voi rakentaa
omille ikkunalaudoilleen ja hyllyilleen, vaikkei kodin koko kompositiota
yhdenmukaistaisikaan.

Äkkiseltään sisustuslehden tarjoamat kuvat ovat tunnistettavissa mah-
dollisiksi suomalaisiksi kodeiksi. Viihde-elektronikkaa ja viestintäteknolo-
giaa on kuitenkin näkyvillä vain 9 prosentissa kuvista. Äänentoistolaitteet
tuntuvat pääsevän kuviin useammin kuin televisiot, mutta koko aineistos-
sa näkyy vain parissa kuvassa tietokone, yhdessä kännykkä; näiden osuus

*Kuva 2. Detaljikuva
design-ikonista, Kaj
Franckin Kartio-laseista
(Kuva E. Pitkänen, AT
11/2003)*

kuvastossa jää siis alle yhden prosentin. Koska kuitenkin lähes jokaisessa suomalaisessa kodissa on näitä laitteita (Kestokulutustavaroiden omistus 2005), näkymisen vähyys tuntuu merkitykselliseltä poissaololta. Se edellyttää valintaa, jonka toimittajat ja kuvaajat ovat tehneet.

Sisustuslehdet rajaavat kuvansa siten, että viihde- ja viestintätekniiikkaa jää marginaaliseksi. Teknologia ei esiintyessäänkään ole yleensä kuvan keskiössä vaan sen reuna-alueilla. Marginaalisuus vielä voimistuu kirjoitettuja tekstejä lukiessa. Useimmissa artikkeleissa tieto- ja viestintätekniiikkaa ei mainita lainkaan, paitsi niiden ponnistusten esiin tuomiseksi, joiden avulla laitteistot on onnistuttu kätkemään (esimerkki a). Kätkemisen, sulauttamisen ja naamioimisen strategialla on pitkä traditio suomalaisten sisustuslehtien historiassa (Mäkikalli 2003). Lisäksi teknologioihin viittaavat sanat on upotettu kieliopillisten rakenteiden sisään siten, että niiden semanttinen rooli jää lauseessa sekin marginaaliseksi. Esimerkkilauseessa b) on semanttisesti keskeistä tilallisuuden kuvaaminen. Makuuhuone esitetään säällönä, johon mahtuu tai johon voidaan sisällyttää nurkkaus. Sana *televisio* on vain täsmentämässä nurkkauksen kuvausta. Jää jopa epäselväksi, onko huoneessa televisiota vai ei. Esimerkissä c) televisio on kuitenkin päässyt varsinaiseksi puheenaiheeksi esiteltäessä sinkkumiehen yksiotä.

- a) Ensimmäinen hankinta oli antiikkikaappi, johon saatiin piiloon televisio, video, kasetit ja levyt. (AT 12/2003)
- b) Makuuhuoneeseen mahtuu televisionurkkaus. (AT 4/2003)
- c) Televisiossa on kätevästi kääntyvä jalka. Katsomispaikaksi voi valita sängyn, sohvan tai vaikkapa keittiön. (AT 10/2003)

Varsin toisenlaista valintaa siinä, miten tilasta ja sen esineistöstä voidaan puhua, edustaisi esimerkiksi keksimämme lause ”Televisio hallitsee olohuoneessa/olohuonetta/perhe-elämää/arki-iltoja”. Tämänäyppiset lauseet eivät kuitenkaan kuulu sisustuslehden tapaan esittää koteja, vaan suhde televisioon ja viihde-eletroniikkaan on ennemminkin huolestunut ja torjuva kuin vastaanottava ja avoin:

- d) Perheen televisio on tietoisesti sijoitettu vanhempien makuuhuoneeseen. Lapset katsovat ohjelmia vanhempien luvalla eikä laite hallitse olohuoneen elämää. (AT 11/03)

Esimerkki d) rakentaa moraalidiskurssia (vrt. Peteri 2006), jossa vanhemmat rajoittavat lasten television katselua. Kiellon kieliopin mu-

kaisesti (Givón 1978, ISK 2004) viimeinen lause edellyttää uskomuksen, että ajattelemattomien käsissä televisio-objekti voisi nousta olohuoneen keskeiseksi toimijaksi, sen hallitsijaksi. Kuitenkin juuri televisio saattaa edustaa tärkeäksi koettua yhdessä olemisen mahdollisuutta perheiden eletyissä todellisuudessa (esim. Soronen & Sotamaa 2005). Tällaista todellisuutta sisustuslehden tekstilaji ei tunne. Merkityksellisesti epäselväksi jää television, huoneen ja vanhempien suhde – onko tarkoituksena vain suojella lapsia televisiolta? Vaihtoehtoisesti television sijoittelu olisi voitu perustella vanhempien etuoikeudella nauttia television tieto-, viihde- ja kulttuuritarjonnasta.

Sisustuslehtiartikkelit eivät kuitenkaan kerro asumisen ja arkielämän nautinnoista vaan verbaalisella tasolla ne ovat kertomuksia siitä, miten asunto (tai tontti) löytyi ja ennen kaikkea niistä usein ammattilaisten johdolla tehdyistä ponnistuksista, joiden tuloksena asunto on nykyisessä kompositiossaan. Komposition tulkinnassa keskeisiä ovat kontrastit (ks. myös Kress & van Leeuwen 2001).

Teräksiset, tummat tai kulmikkaat tekniset laitteet voisivat tarjota vastaparin pehmeille tyynyille tai vaaleille väreille. Siihen niitä ei kuitenkaan kelpuuteta. Sisustuslehdissä onkin jo alkujaan tuomittu televisiot rumiksi ja siten ei-kuvauksellisiksi (Mäkikalli 2003, Sarantola-Weiss 2003). Tätä traditiota pidetään yllä Kauniit kodit –artikkeleissa, ja se näyttää laajentuneen koskemaan myös muuta tieto-, viestintä- ja viihde-elektroniikkaa. Lavastettuihin interiööreihin perustuissa teema-artikkeleissa teknologian sijoittelua saatetaan tosin käsitellä. Näin tieto- ja viestintäteknikan asema jää jännitteiseksi ja syntyy mielikuva, ettei esitelyjen todellisten kotien tieto- ja viihde-elektroniikka ole salonkikelpoista. Sen esillepano on vain ammattilaisten hallittavissa. (Vrt. Peteri 2006.) Muutoin teknologia ja kodin esineistö ovat toisilleen vieraat.

Teknisiä esineitä ei toisin sanoen käsitellä kuten muita muotoiluja esineitä. Vaikuttaa siltä, että sisustuslehdessä halutaan tuoda esiin muotoilua, mutta näkemys muotoilusta on varsin 1950-lukulainen: ns. tähtimuotoilijoiden taideteollinen muotoilu nostetaan esiin (ks. kuva 2), mutta 1960-luvulta alkanut teollinen muotoilu, joka kohdistuu esimerkiksi juuri tieto- ja viestintäteknologiaan, jätetään huomiotta (ks. Valtonen 2005a, 2005b).

pulaatioihin perustuvat kollaasit ja teknisten vempainten osista rakennetut fiktiiviset maisemat, maailmat, joissa esimerkiksi prosessorit esitetään lego-hahmojen urbaanina ympäristönä. Varsin usein teknologia-artikkelit sisältävät myös abstraktioita, kuten graafeja, numeroita ja koodeja. Yhdessä tietotekniikkalehtien suosimassa tekstilajissa, laitevertailussa, toteutuvat kiteytetyksi kaikki tietotekniikkalehden lajipiirteet (ks. kuva 3). Vertailtavat laitteet on asetettu rinnakkain. Kuvat ovat epäjatkuvia, eikä laitetta ole sijoitettu minkäänlaiseen käyttöympäristöön. Sen sijaan sen kuvaruudulta aukeaa kyllä maisema. Asiallisuutta rakentavat nimet, numerot ja viileä, objektiiviselta vaikuttava ominaisuuksien vertailukaavio. Sisustuslehdissä vastaavaa tekstilajia ei esiinny lainkaan, eikä kotien ominaisuuksia koskaan verrata asettamalla niitä rinnakkain ja antamalla niille tähtiä. Lehtien tekstilajit suosivatkin toisilleen vastakkaisia valinnan strategioita.

Tietotekniikkalehden verbaalisessa ilmaisussa kiinnitetään huomiota tehoihin, nopeuksiin, määriin ja käytettävyyteen. Koko on merkityksellinen näyttöjä ja muisteja arvioitaessa, mutta vain harvoin esineiden tilallisena ulottuvuutena (esim. e). Samaan tapaan kuin sisustuslehdessä teknologia-maininnat ovat kielipöllisestikin marginaalisessa asemassa, tietotekniikkalehdessä saattaa esiintyä koti, mutta lähinnä vain tarkasteltujen laitteiden joukkoa rajoittamassa (esim. f).

- e) ”Philips ei käytännössä vie yhtään sen vähemmän pöytätilaa kuin testin muut näytöt, mutta se ei kieltämättä myöskään näytä yhtä möhkälämäiseltä kuin tavallinen perusmonitori.”
- f) ”Palomuuuri suojaa useimmilta hyökkäyksiltä ja kuuluu nykyisin jokaisen kotitietokoneen perusvarustukseen aivan kuten virustutka.”

Jos sisustuslehdessä teknologia nähdään uhkana estetiikalle, tietotekniikkalehdessä kodin olosuhteet nähdään ongelmana koneen käytölle (esim. g).

- g) ”Näytön valovoima on tärkeä ominaisuus mikäli tietokone sijaitsee ympäristössä, jossa sitä joutuu käyttämään vaihtelevissa valaistusolosuhteissa. Tähän kuuluu oikeastaan mikä tahansa tavallinen työhuone jossa ikkunoita ei ole peitetty tummalla verholla. Tilanne on pahin, kun ikkuna sattuu olemaan suoraan käyttäjän takana näyttöä vastapäätä.”

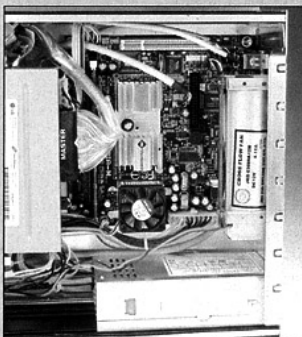
Tekniikkalehdessä kiinnostuksen kohteena on teknologia sinänsä, ei niinkään käyttökonteksti tai sosiaaliset suhteet. Tätä voi pitää useiden tutki-

musten perusteella miestapaisena näkökulmana (esim. Vehviläinen 2005). Tietotekniikkalehden tapa käsitellä kohdettaan ei myöskään tarjoa käytön ja kotiuttamisen mallia, vaan yleisin käyttäjärepresentaatio on konetta käyttävät kädet. Joskus koneen kuoret on avattu niin että komponentit näkyvät. Tietotekniikkalehden kuvakulmien voi katsoa edustavan objektiivista, asiallista tiedonvälitystä, joka on ainakin näennäisesti kiihкотonta (Kress & van Leeuwen 1996, 2001), mutta samanaikaisesti kuvakulmat päästävät lukijan ikään kuin käyttöetäisyydelle. Neuvokeissa kuvat toimivatkin tunnistettavina maamerkkeinä toimissa, joita artikkelit selostavat. Sisustuslehtien taiteellisten detaljikuvien vastapainona ovat teknologialehdissä yksityiskohdat laitteiden takapuolista, johdoista, liitännöistä ja porteista. Kuvassa 4 esitetään ensiksi yksi tuotepaketin osa kotelossaan, sen jälkeen tutustutaan emolevyn anatomiaan avaamalla sen kuori. Jää tyystin lukijan asiantunteumuksen varaan, millaisia päätelmiä näkyville asetuvista suorittimista, johdoista tai kuvatekstin tarkoittamista kaapeleista, tuulettimista ja muista osista voi tehdä. Näin tietotekniikka konstruoi lukijakseen henkilön, jolla on riittävä asiantuntemus koneen anatomian tulkitsemiseen.

Sekä sisustuslehden että tietotekniikkalehden tarjoama kuva

► Pinnacles ulkoinen tv-viritin tuo mukanaan tv-katselua olennaisesti helpottavan kaukosäätimen. Viritimen kautta tietokoneeseen on lisäksi mahdollista kytkeä tarvittaessa vaikka videokamera omien otosten tallentamiseksi kiintolevyille.

► Pohjalta kurkistava VIAN emolevy vie todella vähän tilaa. Kotelon sisällä on kaikki viimeistelty siististi kaapeleita myöten. Kotelon tuuletukselta vastaa takaosassa sijaitseva, vaakatasoon asennettu, hiljainen tuuletin.

Tekniset tiedot

Merkki ja Malli	Coolputer MediaC
Hinta	1559 €
Edustaja	Coolputer Oy
Puhelin	(03) 2237375
Takuu	osakohtainen, 12 - 36 kk
Suoritin	VIA C3 E 1000MHz
Keskusmuisti	512 Mt (ddr/266)
Kiintolevy	120 Gt Seagate
Näyttö	LG Flatron L1710S
Näytönohjain	VIA Unichrome AGP (32 Mt jaettu muisti)
Cd-rw/dvd	LG-kombosema
Äänikortti	yhdysrakenteinen AC'97
Verkkokortti	yhdysrakenteinen 10/100 Mb/s
Usb	4 (2.0)
FireWire	1
Hilii	Logitech Cordless MX
Näppäimistö	Logitech Cordless MX
Käyttöjärjestelmä	Windows XP Pro, suomenkielinen

Kuva 4. Tietotekniikkalehdessä teknologia on yksin ja riisuttu (Kuvat: A. Tuurala, MB 8/03).

kohteestansa tuntuu luonnolliselta. Lukijana on valmis hyväksymään sisustuslehden esittämät kodit mahdollisina tapoina rakentaa koti. Samoin tuntuu luontevalta, että puhuttaessa tekniikasta katsotaan vain tekniikkaa. Sisustus- ja tietotekniikkalehtien ero onkin oikeastaan osa samaa ilmiötä: tekniikan ja kodin maailmat ovat käsitteellisesti toisilleen vieraat. Lehtiteksteissä ei aktualisoidu se, että eletyssä todellisuudessa tilat ja teknologiat eivät voi kääntää selkää toisilleen vaan ne ovat toinen toistaan konstituioivia elementtejä. Yksittäisten kotitalouksien on tavalla tai toisella kyettävä arkisissa käytänteissään järjestämään teknologian ja sisustuksen rinnakkaiselo.

Tekniikkaa ja tilaa sovittelemassa

Kodin viihde-elektroniiikan ja sisustuksen suhde on varsin jännitteinen haastatelluissa kodeissa. Niissäkin tuntuu, etteivät huonekalut ja digilaitteet oikein viihdy keskenään. Tämä havainto on linjassa lehtitekstien kanssa. Ensinnäkin uudet laitteet, erityisesti uudet televisiot ja digiboksiutuudet, ovat tilansyöjiä. Kirjahyllyyn saattaa mahtua televisio, mutta digisovittimen takia on sahattava hyllystä osia pois (esim. Lehtonen 2003). Laitteille ei tahdo löytyä sopivaa tilaa (esim. h). Haastattelulainauksissa N viittaa naiseen ja M mieheen sekä niiden jälkeen ilmenevä numero haastateltavan ikään; haastattelija on merkitty H-kirjaimella.

h) N42: Niin, sais niinkuin piiloon. Toihan vie, toi on niinkuin niin ruman näköinen, ettei toi hylly edes mahdu, kun se piti vetäistä tuolta seinästä pois. Siinä on niin iso toi kuva.

Toisaalta laitteet asettavat kotitalolle muitakin vaatimuksia kuin sijoituspaikan. Esimerkiksi pistorasioita(kaan) ei ole läheskään aina riittävästi. Tällaiset näkemykset kaiuttavat tietotekniikkalehdissä niin ikään kielennettyä ilmiötä: normaali kotitila estää teknologian häiriöttömän käytön (esim. i).

Tilavaatimusten ja teknisten edellytysten lisäksi kotitaloudet työstävät ja sovittelevat esteettisiä ihanteita. Ensinnäkin laitteiden sähköjohdot sotkevat huoneiden esteettistä rakentelua (esim. j).

i) M45: Vanhoissa tiloissa, tietysti nykyisin uusissakin taloissa vielä, on se, että esim. noille erilaisille johdoille ei oo minkäänlaista tilaa mis-

sään. Siis se on hirveen näkönen kun kaikki johdot pitää olla tuolla lattian rajassa jossain.

- j) N44: Me suunniteltiin, et laitetaan noi jalkalistat, kun niissä on se tila, ni uusitaan ne. Ne menee sitten siellä.

Toiseksi, monet haastatellut pitävät erityisesti viihde-elektroniikkaa tyyllisesti kotiin sopimattomana. Tällöin nimenomaan elektroniikkaa piilotellaan, sulautetaan tai naamioidaan (vrt. sisustuslehdistä edellä). Noin 30-vuotias haastateltava kertoo verhoilleensa stereoiden kaiuttimet valkoisella pitsikankaalla, koska hän koki ne rumiksi. Haastateltavan koti on kalustettu kokonaan antiikkihuonekaluin. On kuitenkin esineitä, joiden peittäminen ei ole mahdollista. Koska televisiota katsotaan, se pitää myös nähdä (esim. k).

- k) H: —. Mites televisioita hankitaan? Tuliko se samalla lailla kotiin, että se vaan ilmestyi tänne?

N42: Ei, kun minä ihan itse menin kauppaan hakemaan sen. Ja ihmettelin, että miten nykyään on näin rumia televisioita. Siis, kun sanotaan, että on näin kapeita ja kauniita. Minä kun pelästyin, että kamalia mötiköitä. Siis tosi rumia, että noi pitäs niinkuin upottaa seinään.

Digitaaliset laitteet uudistuvat niin usein, että vanha malli tuntuu vanhentuneelta nopeammin kuin esimerkiksi huonekalu, johon se on sijoitettu. Kun joissain kodeissa kalustus on antiikkia, tyyllinen juopa elektroniikkaan korostuu entisestään.

Vanhan ja uuden yhteensovittaminen on haaste myös tilamielessä – vanhaa, kelpaamattomaksi muuttunutta tavaraa on yllättävissäkin paikoissa. Eräässä kodissa oli käytöstä poistettu tiskikone makuuhuoneen nurkassa. Moni haastateltava mainitsee itse asunnon vanhanaikaiseksi tilamielessä, kuten seuraava esimerkki kertoo (esim. l).

- l) H: Tuleeko sinne hankittua uutuuksia, keittiönpuolelle?

N42: Sen, että mä olen asunut tässä vasta vuoden ja sitten mä.. noi on nyt melkein uusia noi molemmat. Mä vaihdatin, kun tänne tulin. Tämän vanha astianpesukone on tuolla vieläkin. [makuuhuoneessa]

H: Ahaa. Onko se siirtynyt pöydäksi sinne, vai?

N42: Se oli niinkuin pöytämalli. Se on menossa.., kun löytäisi sen paikan mihin se viedään. Tossa Kiveriön rinteessä on sellainen, mi-

hin sä voit viedä tollaiset koneet. Koska sehän toimii. Sehän on ihan hyvä kuntoinen. Ei siinä mitään ole.

H: Joo. Se on vaan pieni, ilmeisesti vai?

N42: Ei, kun se oli keittiön pöydällä, niin se vei mun mielestä sen vähänkin työtilan, kun ei näissä vanhoissa taloissa ole sillai ajateltu.

Kodeissa digitaalinen kohtaa analogisen, elektroniikka puuhuonekalut, uusi vanhan. Puhtaan esteettistä ”kaunista kotia” ei ole, eikä elektroniikka ole erillään muusta tavaramaailmasta. Eri esinelajit limittyvät toisiinsa. Teknisten laitteiden omaksuminen edellyttää kotitalouksilta sovittelua; joudutaan neuvottelemaan niin esineiden tarpeellisuudesta, käytöstä kuin sijoittelustakin. Koetuksella ovat toisilleen esteettiset ja toiminnalliset rutiinit. Tuloksena on kompromisseja – esineet on saatava johonkin, ja toisinaan väliaikaisiksi aiotut ratkaisut jäävät pysyviksi.

Koti esineiden kohtaamispaikkana

Sisustuslehtien esittelemät ideaalikodit kirjoitetaan ja kuvataan lähes kokonaan laitteettomiksi. Tietotekniikkalehdissä puolestaan digitaalista tekniikkaa kuvataan ja esitellään ilman kodin ja ylipäättään käyttäjän kontekstia; ikään kuin laitteet olisivat olemassa ilman kytköstä käyttökontekstiin, vaikka niiden merkitys on käsityksemme mukaan keskeisesti sidoksissa ominaisuuksiin, jotka realisoituvat käyttäjälle käytössä. Sisustus- ja tekniikkalehtien maailmat ovat käsitteellisesti niin vieraat toisilleen, etteivät ne astu toistensa tonteille. Ehkä printtimedian esiin tuoma käsitteellinen erillisyyys tekee digiteknologian ja sisustuselementtien yhteensovittamisesta hankalaa.

Kotien käytännöissä median erillisiksi esittämät esinemaailmat joutuvat kuitenkin kohtaamaan. Ehdotammekin, että voisi olla hyödyllistä ajatella kotia biotooppina, kuten Nieminen-Sundell ja Pantzar (2003) ovat tehneet. Silloin huonekalut ja tekniset laitteet olisivat ikään kuin eri eläin- tai kasvilajeja. Samassa kotitaloudessa ne kilpailevat samoista resursseista, kuten tilasta, rahasta ja huomiosta. Kilpailuasetelmasta huolimatta jotkut niistä saattavat muodostaa symbioosin tai lois-isäntä -suhteen toisen esineen kanssa. Tietokoneille suunnitellut erikoispöydät ovat esimerkki huonekalulajista, joka on ryhtynyt yhteistyöhön elektroniikkalaitteen

kanssa. Aiemmin mainittu makuuhuoneeseen hylätty astianpesukone sen sijaan on esimerkki esineestä, joka ryöstää tilaa toisen lajin edustajilta.

Kotitalouksien haastatteluissa nousevatkin esiin ne neuvotteluprosessit, joita kodeissa käydään niin huonekalujen kuin teknisten laitteiden hankinnasta ja sijoittamisesta. Juuri esineiden yhteensovittaminen on tarkastelluille kodeille haasteellisinta. Taustalla saattaa piillä toimialojen tai tuotesuunnitteluprosessien erillisuus: huonekalusuunnittelijoiden ja elektroniikkamuotoilijoiden toisistaan piittaamattomuus tuottaa ongelman, jonka yksittäiset kodinsisustajat joutuvat kodeissaan ratkaisemaan. Tietotekniikan ja viihde-elektroniikan yhdistäminen aiheuttaa myös esteettisiä ongelmia, eikä nimenomaan tähän pulmaan ole kummastakaan tutkimastamme lehtityypistä juurikaan apua.

Kuluttajien kokemat yhteensovittamisongelmat voi nähdä haasteena muotoilijoille. Miten on mahdollista, ettei kodintekniikkaa suunnitella koteihin sopivaksi? Ajatellaanko vastaavasti huonekaluja vain erillisinä huonekaluina jättäen huomiotta niiden suhde muihin esinetyyppeihin? Onko esinelajikohtainen ajattelu suunnittelussa niin vahvaa, ettei kotien heterogeeninen lajiympäristö mahdu kuvaan mukaan? Onko kodin biotooppi suunnittelijoille tuntematon vai sulkeistetaanko se muotoiluprosessin ulkopuolelle? Sisustus- ja tietotekniikkalehtien – ja muotoilijoiden – soisi astuvan lajiitypin ja konventioiden rajojen yli ratkomaan tekniikan ja sisustuksen yhteensovittamista. Aihehan on mitä herkullisin.

Lähteet

- Aikakauslehtien LT-levikit 1992–2003. Levikintarkastus Oy. Saatavissa: <<http://www.levikintarkastus.f/levikintarkastus/tilastot/Aikakauslehdet10vuotta.pdf>>. (Luettu 30.9.2005).
- Fairclough N (1995) *Critical discourse analysis*. Longman. London.
- Givón T (1978) Negation in language: pragmatics, function, ontology. *Syntax & Semantics* 9 69–112.
- ISK = Hakulinen A, Vilkuna M, Korhonen R, Koivisto V, Heinonen T, Alho I (2004) *Iso suomen kielioppi*. SKS. Helsinki.
- Jokinen A, Juhola K, Suoninen E (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino. Tampere.

- Kestokulutustavaroiden omistus (2005) Saatavissa: <http://www.stat.fi/tup/suoluk/taskus_tulot.html>. (Luettu 3.1.2005).
- Koistinen M (1998) Pelkkää taloutta. Retoriikka journalismin tutkimuksessa. Teoksessa: *Media-analyysi. Teksteistä tulkintaan*. Toim. A Kantola, I Moring, E Väliverronen. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Kress G, van Leeuwen T (1996) *Reading Images. The grammar of visual design*. Routledge. London.
- Kress G, van Leeuwen T (2001) *Multimodal Discourse. The modes and media of contemporary communication*. Arnold. London.
- Lehtonen M (1996) *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstitutkimuksen lähtökohdita*. Vastapaino. Tampere.
- Lehtonen T-K (2003) The domestication of new technologies as a set of trials. *Journal of Consumer Culture* 3 (3) 363–385.
- Mäkikalli M (2003) Esillä ja piilossa. Radion ja television läsnäolon strategioita 1950- ja 1960-lukujen suomalaiskodeissa. *Tekniikan Waiheita* 4 45–56.
- Nieminen-Sundell R (2003) Tietokonepoika – kuinka tuotetaan sukupuolittuneita käytäntöjä, koneita ja ihmisiä. Teoksessa: *Tietotekniikkasubteet. Kulttuurinen näkökulma*. Toim. S Taija, S Tuuva, 41–55. SKS. Helsinki.
- Nieminen-Sundell R, Pantzar M (2003) Towards an ecology of goods: Symbiosis and competition between material household commodities. Teoksessa: *Empathic design. User experience in product design*. Toim. I Koskinen, K Battarbee, T Mattelmäki, 131–142. Edita. Helsinki.
- Pantzar M (1996) *Kuinka teknologia kesytetään: Kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen*. Tammi. Helsinki.
- Peteri V (2006/tulossa) *Kotipaikkana media. Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta*. Tampereen yliopistossa esitarkastukseen jätetty tohtorin väitöskirjan käsikirjoitus.
- Routarinne S (2005) *Domestication and context: Studying objectification in print media*. In the making. First Nordic design conference May 29–30, 2005. Copenhagen, Denmark. Saatavissa:<<http://www.nordes.org>>. (Luettu 1.9.2005).
- Sarantola-Weiss M (2003) *Sobvaryhmän läpimurto*. SKS. Helsinki.
- Silverstone R, Hirsch E, Morley D (1992) Information and communication technologies and the moral economy of the household. Teoksessa: *Consuming Technologies. Media and information in domestic space*. Toim. R Silverstone, E Hirsch, 15–31. Routledge. London.

- Silverstone R, Haddon L (1996) Design and the Domestication of Information and Communication Technologies: Technical Change and Everyday Life. Teoksessa: *Communication by Design*. Toim. R Mansell, R Silverstone, 45–74. Oxford University Press. Oxford.
- Soronen A, Sotamaa O (2005) Adapting a Probes for Exploring Domestic Environments and Practices. Teoksessa: *The Metamorphosis of Home*. Toim. F Mäyrä, I Koskinen, 43–69. Tampere University Press. Tampere.
- Valtonen A (2005a) Muotoilijan muuttuvat roolit. *Trends* 2005 (1) 31–33.
- Valtonen A (2005b) *Six decades – and six different roles for the industrial designer*. In the making. First Nordic design conference May 29–30, 2005. Copenhagen, Denmark. Saatavissa: <<http://www.nordes.org>>. (Luettu 1.9.2005).
- Vehviläinen M (2005) Tekniikan miehisten käytäntöjen jäljillä: Sukupuolen ja teknologian tutkimuksesta. Teoksessa: *Tiede, tieto ja sukupuoli*. Toim. L Husu, K Rolin, 150–169. Gaudeamus. Helsinki.